

O omilie pseudo-hrisostomică recent editată: *Despre străpungerea inimii și înfrânare (CPG 5062)*

Pr. Dr. Radu GÂRBACEA*

I

În 1974, M. Geerard inventaria la indicativul 5062 al *Clavis Patrum Graecorum* o omilie hrisostomică inedită, *De compunctione et continentia*¹. Recent această omilie a fost editată de Guillaume Bady după unica mărturie manuscrisă păstrată, *Auctarium T. 3. 12 (Miscell. 229)*².

În unicul manuscris care o păstrează, omilia este plasată între două omilii atribuite Sfântului Efreem Sirul, *Sermo de paenitentia (CPG 4004)*³ și *In Ionam prophetam et de paenitentia Niniuitarum (CPG 4082, BHG^a 941g)*⁴.

Autorul, cadrul, vocabularul și învățătura ei

Omilia s-a păstrat sub numele Sfântului Ioan Hrisostom. Paternitatea hrisostomică este însă pusă la îndoială. Pe baza celor câteva trăsături ale operei „efremiene” identificate de Démocrite Hemmerdinger-Iliadou în articolul său despre

* Pr. Dr. Radu Gârbacea, membru asociat al Centrului de Cercetare Teologică al Universității „Lucian Blaga” din Sibiu.

¹ M. Geerard, *Clavis Patrum Graecorum volume II ab Athanasio ad Chrysostomum*, Turnhout, 1974, p. 648.

² G. Bady, „Une nouvelle pièce à ranger dans le corpus de l'«Éphrem grec»? L'homélie pseudo-chrysostomienne *Sur la contrition et la continence (CPG 5062)*”, în *Sacris Erudiri* 53 (2014), p. 209-234.

³ Ed. S.J. Assemani, *S. P. N. Ephraem Syri opera omnia, graece et latine*, vol. III, Romae, 1746, p. 81-83. Trad. rom. în Sf. Efreem Sirul, *Cuvinte și învățături. Cartea a treia*, Ed. Bunavestire, Bacău, 1996, p. 105-107.

⁴ Ed. D. Hemmerdinger-Iliadou, „Saint Éphrem le Syrien. Sermon sur Jonas (texte grec inédit)”, în *Le Muséon* 80 (1967), p. 52-74.

O omilie pseudo-hrisostomică recent editată: Despre străpungerea inimii și înfrânare

„Éphrem grec” din *Dictionnaire de Spiritualité*, G. Bady se întreabă dacă nu cumva această omilie aparține corpusului omiletic „efremian”. Alături de trăsături precum, abundența citatelor scripturistice și terminologia caracteristică unui monahism de tip chinovial, G. Bady propune alte două argumente în favoarea atribuirii omiliei lui Efrem. Primul are în vedere copierea și transmiterea multor piese din corpusul „efremian”, sub numele Sfântului Ioan Hrisostom, iar cel de-al doilea, caracterul „de mosaïque” al omiliei. Cu ajutorul *Thesaurus Linguae Graecae*, G. Bady a identificat aproape 30 de fragmente, mai mici sau mai mari, care provin din texte hrisostomice (autentice și neautentice), din Constituțiile Apostolice, dar mai ales din scrierile Sfântului Marcul Ascetul și ale Sfântului Efrem Sirul. În pofida acestei apropieri a omiliei de scrierile care formează corpusul „efremian”, totuși, spune editorul ei, ea nu poate fi atribuită *stricto sensu* lui Efrem Sirul⁵.

Cu privire la cadrul rostirii omiliei, editorul scrie:

„Oricare ar fi autorul, el trebuie să-și fi pregătit în scris predica cu ajutorul referințelor preferate: monah el însuși, judecând după lecturile sale, obișnuit cu Liturgia și cântările canoanelor, se adresează «fraților» într-un cadru exclusiv masculin și fără îndoială chinovial. În această privință, tabloul patetic al propriei lor morți, pe care îl creionează evocând femeia și copiii în jurul lor, este mai degrabă un loc comun, puțin stângaci, decât un adevărat indiciu. Insistența pe ἐγκράτεια sau castitate și tema fugii de lume semnaleză foarte clar un public monahal”⁶.

Autorul omiliei pare să se afle în fața unei situații concrete. Un îndemn precum, „Să nu dăm, fraților, curăția femeilor desfrânate, nici cuminența femeilor adulterine!”⁷ sau întrebări precum, „Cu ce conștiință mergi de la desfrânată la biserică? Cu ce mâini pecetluiești, cu cele cu care ai îmbrățișat pe desfrânată? Dar cu ce gură primești Trupul și Sângele lui Hristos, cu cea pe care ai mânjit-o cu sărutările desfrânatei?”⁸, par să sugereze căderi ale fraților în păcatul desfrânării. Această pistă pare să fie susținută și de o altă întrebare, „De ce turbăm după femei?”⁹.

Vocabularul omiliei – în mod deosebit expresii precum „a fugi de plăceri” sau „a urî lumea” – poate părea excesiv astăzi, pentru cine nu cunoaște literatura monastică. Totuși, în mijlocul unei literaturi ascetice a cărei nu îi este frică de exces, limbajul omiliei pare echilibrat¹⁰.

⁵ G. Bady, „Une nouvelle pièce à ranger dans le corpus de l’ «Éphrem grec»?...”, p. 210-211.

⁶ *Ibidem*, p. 213.

⁷ *Ibidem*, p. 223. 53-54. Pentru a se putea urmări cu ușurință textul grecesc, am indicat după numărul paginii numerele rândurilor.

⁸ *Ibidem*, p. 219. 10-14.

⁹ *Ibidem*, p. 227. 111.

¹⁰ Cf. *Ibidem*, p. 213.

Semnificativ este câmpul lexical noetic care predomină: *ennoiai* (la care trimit *nous* și *dianoia*) și, mai ales, *logismoï* (gânduri), calificate adeseori rele (*kakoi*), desfrânate (*ponēroi*) sau rușinoase (*aischroi*). Termenul *logismoï*, popularizat de Evagrie Ponticul, are o conotație echivalentă cu cea a cuvintelor *hamartia* sau *pathos*. Această alunecare a „pasiunilor” în „gânduri” și, apoi, din „gânduri” în „păcate” este semnificativă. Este vorba clar de o înțelegere a păcatului, în esență, ca păcat în gândire. Numeroasele păcate enumerate – cele mai încredințate fiind desfrânarea, slava deșartă și vorbirea fără rost (de la simpla conversație fără rost până la injurii) - sunt toate readuse la originea lor: „fiecare lucru rău începe de la un lucru mic”¹¹.

În fața unor asceți înclinați spre a-și maltrata trupurile și care uită să aibă grijă de sufletul lor, autorul omiliei insistă asupra luptei duhovnicești și a faptului că acțiunea simțurilor asupra sufletului nu este fără însemnătate¹². În definitiv, pe autorul nostru îl interesează mai puțin patimile, cât căutarea și desființarea cauzei lor: „gândurile”. Mai ales la sfârșitul omiliei, autorul oferă o perspectivă pozitivă asupra „patimii” (*πάθος*-ului). În creștinism există o dorință bună sau o patimă bună, adică „năzuința spre Împărăția cerurilor”. G. Bady exprimă frumos această perspectivă, spunând că *ó πόθος* (dorul) creștin este un *πάθος* duhovnicesc¹³. Tradusă mai jos pentru prima dată în limba română, omilia se dorește a fi o lectură folositoare pentru perioada fascinantă și provocatoare a Sfântului și Marelui Post.

II

Omilie despre străpungerea inimii și înfrânare a celui între sfinți părintelui nostru Ioan Hrisostom, arhiepiscopul Constantinopolului¹⁴

Iubite, fugi de plăcere, pricinuitoare de foc nestins [*Mt* 3, 12]! Nu zice: „Am păcătuțit, să merg la baie ca să mă spăl”. Căci îți zic, chiar dacă ai secătui întinderea neatinsă a mării ca să te speli, păcatul este mai mare. Căci, desfrânarea nu este o murdărie trupească, ci o întinare sufletească; căci „tot păcatul este în afară de trup, dar cel ce desfrânează păcătuiește în însuși trupul său” [*I Co* 6, 18]. De aceea,

¹¹ *Ibidem*, p. 231. 195.

¹² *Ibidem*, p. 213.

¹³ *Ibidem*, p. 214-215.

¹⁴ Traducere realizată după textul grec publicat recent de G. Bady în *Sacris Erudiri* 53 (2014), p. 218-234. În ceea ce privește paralelele cu alte scrieri, am indicat la subsol numai împrumuturile textuale, lăsând la o parte aluziile semnalate de editor. Am păstrat împărțirea paragrafelor propusă de editor. Mulțumesc părintelui profesor Ioan I. Ică jr pentru sugestiile de traducere oferite.

O omilie pseudo-hrisostomică recent editată: Despre străpungerea inimii și înfrânare

întinarea vine din tot trupul și mânjește tot trupul. De asemenea, toată virtutea pe care o face un om este afară de trup, dar cel ce varsă lacrimi își curățește trupul său; căci lacrimile coboară de sus și spală tot trupul.

Cu ce conștiință mergi de la desfrânată la biserică? Cu ce mâini pecetluiești, cu cele cu care ai îmbrățișat pe desfrânată? Dar cu ce gură primești Trupul și Sângele lui Hristos, cu cea pe care ai mânjit-o cu sărutările desfrânatei? Vai nouă! Că răutatea a dat pe față înțelegerea, stricăciunea a triumfat asupra nestricăciunii, minciuna a ascuns adevărul, desfrânarea a acoperit curăția, adulterul a alungat cuminența, moartea a prevalat asupra vieții, lucrurile pământești, stricăcioase și vremelnice au devenit obiecte de schimb pentru cele cerești, nestricăcioase și veșnice, cele vrednice de scârbă și ură au părut mai dulci și iubite mai mult decât adevărata iubire a lui Hristos, înșelarea a izgonit adevărul, noi am ales întristarea în locul harului, am preferat rușine și ocară în locul îndrăznelii [*parhēsias*], [am preferat] amărăciunea în locul dulceții, necinstea mai mult decât cinstea, pământul și funinginea lui mai mult decât cerul; a intrat întunericul și a ieșit lumina. Și avem să dăm răspuns în ziua cea înfricoșătoare a judecării [1 In 4, 17] pentru orice faptă a vieții pământești, pentru orice cuvânt deșert, pentru gândurile rele și pentru sufletul mânios, și noi, ca niște vinovați de mii de morți și pedepse în toată vremea vieții noastre, suntem fără grijă față de răul sufletelor noastre, nici așteptând o judecată, nici temându-ne de o gheenă, înfumurați ca niște nemuritori.

Luați aminte, vă rog! Unde sunt desfătările zilelor trecute, unde sunt necazurile? Unde sunt relaxările? Nu au trecut toate ca ceața mânată de furtună [2 Ptr 2, 17]? Gândește la ziua și ceasul ieșirii, când sufletul se desparte de trup, cum vei fi aruncat pe pat și [vei fi] neputincos să te ajuți pe tine însuși. Vezi stând în picioare în jurul tău pe frați, rude, prieteni, vecini și slujitori împreună, pe copiii stând în picioare în cerc, căutând să audă ca de obicei glasul tatălui, soția copleșită de durere și despletită la păr, dorindu-și pentru tine moartea înaintea ta, îngeri înfricoșători cerând înapoi datoria sufletului¹⁵. Atunci tatăl nu mai umblă împreună cu fiul, nici mama cu fiica, nici femeia cu bărbatul¹⁶, nici fratele cu fratele, ci numai faptele fiecăruia, „pe care le-a făcut, fie bune, fie rele” [2 Co 5, 10]¹⁷.

Căci este imposibil să se desfăteze [cineva] de cele care par bune aici și să nu fie lipsit de Împărăția cerurilor. Dar ai putea zice: „nu săvârșesc adulter, nu

¹⁵ De la începutul paragrafului până aici autorul omiliei pare să se fi inspirat, aproape *mot à mot*, din omilia pseudo-hrisostomică *Despre pocăință* (CPG 4631), PG 60, 767.19-36.

¹⁶ Lit.: soția cu soțul.

¹⁷ A se vedea Sf. Efreim Sirul, *Cuvinte de îndemn către monahii egipteni*, 41, ed. K.G. Phrantzoles, *Hosiou Ephraim tou Syrou erga*, III, Thessaloniki, 1990, p. 212.116-118. Trad. rom. în Sf. Efreim Sirul, *Cuvinte și învățături*, vol. II, ed. a II-a revăzută, traducere după ediția din anul 1818, protosinghel Ioan Filaret, Editura Bunavestire, Bacău, 2006, p. 196.

Pr. Dr. Radu Gârbacea

desfrânez, nu fur, îmi este de ajuns pentru mântuire? Nu desfrânezi? Dar dorința ei [desfrânării] îți aprinde mintea și îți arde sufletul. Nu faci adulter? Dar mânia ta, furia [*thymos*], amărăciunea și irascibilitatea topesc. Nu furi? Dar gelozia și invidia veștejesc.

Așadar, încetează cu slava deșarte, încetează cu osândirile, potolește furia, lasă plăcerea, petreceți [timpul] într-o conduită aspră a vieții și înfrânare. Căci pentru cel ce face așa nu este imposibil să fie mântuit atunci. Că cei ce se desfătează nu se mântuiesc, ascultă-L pe Însuși Domnul, care zice: „strâmtă și îngustă este calea care duce la viață și puțini sunt cei care o află” [*Mt 7, 14*]¹⁸.

Așadar, să nu dăm, fraților, curăția femeilor desfrânate, nici cuminența femeilor adulterine. Care comoară este egală cu curăția? Ce pietre prețioase sunt la fel de valoroase ca și cuminența? Nu fiți ignoranți, fraților, căci curăția, cuminența sunt avere cerească, o purtare [*politeia*] îngerească, un dar al lui Dumnezeu, mlădiță veșnică. Deci, când suntem tulburați de un gând de desfrânare, să zicem poftei [*epithymian*] rele și necurate: „Ce este ceea ce Dumnezeu cere de la noi? Dacă nu un trup curat, un suflet treaz, o minte deșteptată, o conștiință netulburată. Dacă am medita și am gândi așa, pofta rea fuge, iar noi vom avea mintea în liniște.

Așadar, să nu vă înșele cineva, căci trebuie să ne înfățișăm înaintea tribunalului de judecată a lui Hristos [*2 Co 5, 10*]; acolo toate sunt goale și descoperite [*Evr 4, 13*], acolo stau¹⁹ înaintea mii de mii și zeci de mii de zeci de mii [*Dn 7, 10*] ale sfinților îngeri”. Căci toate puterile cerurilor se vor clatina. Unde vor fi atunci trufia și îngâmfarea? Unde vor fi atunci beția și risipa? Unde vor fi irascibilitatea, vigoarea și înfumurarea zadarnică?²⁰ Vai mie, vai mie! Cine nu va plânge pentru acestea? Cine nu va jeli și [nu] va boci și [nu] va suspina pentru că urmează să fie pedepsit? Căci [cei păcătoși] nu vor fi pedepsiți împreună cu diavolul pentru o mie sau zece mii de ani, nici de două ori atâta, ci pentru veacurile nemărginite și fără sfârșit ale veacurilor.

Să fugim de grăirile fără folos [*argologias*], de convorbirile rele! Iar intrându-ți în urechi cuvinte rele, mânie-te pe tine însuși și nu pe cel ce le-a grăit, căci dacă urechea ta e rea, rău e și cel ce o poartă²¹. Iar dacă împlinești porunca,

¹⁸ A se vedea Sf. Ioan Hrisostom, *Cuvântul al treilea la parabola despre bogatul nemilostiv și săracul Lazăr* 6, PG 48, 999.62-1000.10, trad. rom. de Pr. D. Fecioru, în *MO* 28 (1976), nr. 9-10, p. 735-750, aici p. 743.

¹⁹ Lit.: stăteau (*parastēkousin*). G. Bady, „Une nouvelle pièce à ranger dans le corpus de l'«Éphrem grec»?...” p. 223. 64-65. Autorul omiliei pare destul de stângaci în armonizarea citatelor scripturistice cu mesajul său, redând textul biblic *ad literam*.

²⁰ Cf. Sf. Efreim Sirul, *Cuvinte de îndemn către monahii egipteni*, 39. Trad. rom. în Sf. Efreim Sirul, *Cuvinte și învățături*, vol. II, p. 180

²¹ A se vedea Sf. Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească* 154, trad. rom. în *Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. I, (FR 1), trad. de Prot. Stavr. Dr. Dumitru Stăniloae, Tipografia

O omilie pseudo-hrisostomică recent editată: Despre străpungerea inimii și înfrânare

primește și încercarea ei. Căci iubirea de Hristos se probează prin cele contrare²². Orice necaz [îndurat], potrivit lui Dumnezeu este o faptă a buneii-cinstiri²³. Adevărata iubire se cunoaște prin încercarea [ei]. Căci este cu neputință a câștiga virtutea fără necaz; căci este neprobată din pricina relaxării; căci „un bărbat neîncercat este neprobat”²⁴. Căci prin necaz se pregătesc oamenilor cele bune, și în chip asemănător cele rele prin slavă deșartă și relaxare²⁵.

Fraților, până când suntem purtați de poftele diavolului? Până când să ne lăsăm mintea în plăcerile zadarnice ale acestui veac? Așadar, să ne ridicăm degrabă capul, să ne trezim ca din beție, să avem mintea sus, să avem gândirea sus, unde sunt cele care rămân neschimbate, unde sunt lucrurile cele mai bune, unde este viața adevărată și lumina neapropiată. Să urâm lumea și cele ce sunt în ea! Să disprețuim cele stricăcioase din pricina celor nestricăcioase, cele pământești din pricina celor cerești! Să iubim pe Domnul din toată tăria și pe semen ca pe noi înșine [cf. *Mc* 12, 33]. Să urâm plăcerile, să nu devenim nerușinați, să ne dezguste vorbăria și nedreptatea. Căci scris este: „Bărbatul limbut/flecar nu va fi îndreptat și pe bărbatul nedrept îl va vâna” spre pieire [cf. *Ps* 139, 11].

„Teme-te de Domnul!” [*Ecl* 12, 13] și frica de El te va păzi pe tine și poruncile Lui te vor călăuzi pe calea păcii [cf. *Lc* 1, 79]. Aroganța sau impostura sau calomnia, sau slava deșartă, sau trufia să nu locuiască în tine! Lăcomia, beția, indecența, prostia sau zeflemeaua²⁶ să nu se atingă de tine! Căci tot cel care se întovărășește cu acestea rătăcește [*peplanētai*].

Așadar, păstrează-o în siguranță și păzește-o cu atenție pe mireasa Împăratului ceresc; iar mireasa Împăratului de sus este sufletul omului. Așadar, ține-o sub supraveghere pe mireasa lui Hristos, păzește tainele Domnului dinăuntrul ei, păzește-ți trupul, dar împreună cu trupul și sufletul. Păstrează ireproșabile toate

Arhidiecezană, Sibiu, 1946, p. 246. Numărul paragrafului (154) este cel din ediția critică a lui Georges-Matthieu de Durand: *Marc le Moine, Traités I, II*, (SC 445), Paris, 1999-2000. Pentru că numerele paragrafelor din ediția critică a scrierilor Sf. Marcu Ascetul nu corespund întotdeauna cu cele din traducerea Pr. D. Stăniloae, am optat să indic paragraful din ediția critică și numărul paginii din *FR* 1.

²² A se vedea Sf. Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească* 90, trad. rom. în *FR* 1, p. 240.

²³ A se vedea Sf. Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească* 65, trad. rom. în *FR* 1, p. 238.

²⁴ A se vedea Sf. Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească* 66, trad. rom. în *FR* 1, p. 238.

²⁵ A se vedea Sf. Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească* 42, trad. rom. în *FR* 1, p. 236.

²⁶ Sf. Vasile cel Mare folosește *eutrapelia* în una din *Epistolele* sale (42.4) (*PG* 32, 356C.8). Traducătorii români s-au mulțumit cu redarea acestui cuvânt prin „năzbâtii”. A se vedea Sfântul Vasile cel Mare, *Scrieri. Partea a treia. Despre Sfântul Duh. Corespondență (Epistole)*, trad., introd., note și indici de Preot Prof. Dr. Constantin Cornițescu și Preot Prof. Dr. Teodor Bodogae, în col. *PSB* 12, EIBMBOR, București, 1988, p. 195. Opțiunea aceasta de traducere se regăsește și în ediția revăzută a *Epistolelor* Sf. Vasile cel Mare. Cf. Sf. Vasile cel Mare, *Epistole*, (*PSB* s.n. 3), trad. din lb. greacă, introd. și note de Pr. Teodor Bodogae, ediție revăzută de Teodor Teoteoi, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2010, p. 103.

membrele trupului și sufletului, ochiul, urechea, limba, nasul, mâinile și picioarele, ca să nu se deschidă ochiul tău spre poftele femeilor; nici urechea să n-o predai spre farmecele vocii frumoase, nici simțul mirosului să nu ți se afemeieze cu parfumurile femeilor, nici limba să se fixeze spre jurăminte, bârfe, trâncăneli și minciuni, nici mâinile spre îmbrățișări necurate, răpiri și furturi, nici picioarele spre lupte, ospete și teatre, ci spre biserici, rugi și rugăciuni.

De ce suntem nebuni după bogăție? De ce turbăm după femei? De ce poftim slava pământească? De ce dorim desfătarea? Niciuna din acestea nu rămâne și nu trăiește pentru totdeauna, ci se scurge și trece, și sunt mai neînsemnate decât umbra și mai înșelătoare decât visurile și mai supuse veștejirii decât florile de primăvară²⁷.

Așadar, fericiți făcătorii de pace că se vor naște fii ai lui Dumnezeu [cf. *Mt* 5, 9]. Prin urmare, trebuie să faci pace între suflet și trup, căci cine nu e în revoltă cu sine însuși, nu se va certa nici cu altul, ci va fi pașnic, necertăreț și prietenos. Căci cei ce nascocesc dușmăanii și certuri, conflicte și calomnii sunt răi și străini de Dumnezeu. Căci se cuvine ca adevărații creștini să fie blânzi, îndurători, milostivi, nemânioși, gata să mângâie, nebătăuși, nearțăgoși, neinsultători, netrufași, nedesprețuitori, nebețivi, nededați desfătărilor²⁸.

Să ne ridicăm așadar din adâncul răutății și să încetăm destrăbălarea! Să ne gândim că viața [noastră] este ca ceara [*epikēros*!] De ce cheltuim în zadar timpul vieții noastre pentru rău! Cu povățuire și cumpănire să ne gândim, că având un suflet de cinste l-am întinat cu toate patimile vrăjmașilor. Așadar, să ne debarasăm de obiceiurile răutății, rușinii, batjocurii și pedeptării! Să facem bucurie sfinților îngeri, să-i întristăm pe necurații demoni, să fim îndurători cu săracii, să compătimim pe sărmani, să îmbrăcăm pe orfani, să vizităm pe cei bolnavi, să intrăm la cei ce sunt în închisoare!

Este o rușine mare și o pedeapsă pentru noi, că pentru lucrurile bune pretextăm neputința și lipsa timpului, iar pentru certuri, întovărășiri, pentru a da și a lua, pentru ospete și cine, și, în general, pentru a face lucruri rele suntem sprinteni și înflăcărați. De ce ne înșelăm pe noi înșine crezând că ne batem joc de Dumnezeu? Nu semăna rele și nu vei secera rele! [cf. *Prov* 22, 8]

Iubiților, pentru că încă aveți timp, să facem în noi înșine „roade de pocăință”! [*Mt* 3, 8] Să nu pierdem un timp potrivit pentru pocăință, nici să ne împrăștiem în nălucirile acestei lumi, nici să ne facem părtași cu bărbații care trăiesc în nepă-

²⁷ A se vedea Sf. Ioan Hrisostom, *Omilii la Psalmi*, 41.6, PG 55, 164.45-59, trad. rom. în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Psalmi*, trad. Laura Enache, Doxologia, Iași, 2011, p. 222-223.

²⁸ A se vedea *Constituțiile Apostolice*, 2, 54, 4-5 și 2, 24, 7, trad. rom. în diacon Ioan I. Ică jr, *Canonul Ortodoxiei I: Canonul apostolic al primelor secole*, Deisis/Stavropoleos, Sibiu, 2008, p. 644 și 625.

O omilie pseudo-hrisostomică recent editată: Despre străpungerea inimii și înfrânare

sare și fără frică de Dumnezeu, nici să fim invidioși pe faptele celor ce disprețuiesc mântuirea lor; ci trăind în cumințenie viața de acum, în înfrânarea sufletului și a trupului, să dobândim viața veșnică. Căci mulți se înfrânează trupește, dar sufletește sunt plini de tot felul de gânduri și intenții vătămătoare. Căci mintea omului în afara trupului săvârșește multe rele, dar trupul în afara minții nu poate să săvârșească niciun rău²⁹. De aceea, noi care ne înfrânăm trupește, suntem datori să se înfrânăm și sufletește, căci [înfrânarea] trupească fără cea sufletească nu aduce niciun câștig. Căci dacă un om nu se va înfrâna „de la orice lucru rău” [Iov 1, 1] și de la gândurile rele, și de la intențiile murdare și de la poftele rele [...] ³⁰.

... și cu profetul David să cânte și să zică: „Pe cei ce Te urăsc pe Tine, Doamne, i-am urât și pentru vrăjmașii Tăi m-am topit; cu ură desăvârșită i-am urât și mi s-au făcut vrăjmași” [Ps 138, 21-22]. Căci cu adevărat gândurile rele sunt vrăjmașii lui Dumnezeu, care împiedică să se facă voia lui Dumnezeu [cf. Mt 6, 10]. Căci după cum Dumnezeu urăște gândurile rele, tot așa și inima care le-a născut. Căci „omul rău din vistieria cea rea a inimii scoate cele rele și omul cel bun din vistieria cea bună a inimii scoate cele bune” [Lc 6, 45]; căci din inimă ies gândurile rele [Mt 15, 19], după cuvântul Domnului.

De aceea, oricine se înfrânează este dator să se înfrâneze de la mânie și furie, irascibilitate și amărăciune, slavă deșartă și mândrie, gelozie și învidie [*phonou*], de la părerea de sine [*oiēsis*] și îngâmfare [*alazoneia*], bârfire și osândire, vorbărie în deșert și flecăreală. Ascultă-l pe profetul care zice: „Toată slava fiicei împăratului vine dinăuntru” [Ps 44, 14]. Căci, cu adevărat, fiică și mireasă a Împăratului ceresc este sufletul adevăratului creștin și toată bogăța virtuților, toată slava înfrânării, toată vistieria lucrurilor bune, toată porunca sfântă și bună se nasc înăuntru, după cum și orice răutate, păcat și noroi și gând murdar se naște tot înăuntru.

Căci omul cel dinăuntru [cf. 2 Co 4, 16] este cel ce se înfrânează și omul cel dinăuntru este cel care se corupe. Căci omul este dublu: din suflet și trup. Om dinăuntru numim sufletul, iar om dinafară trupul. Sufletul este nemuritor, iar trupul lut, stricăcios și muritor. Să hrănim trupul cu pâine și apă, dar să întraripăm sufletul cu virtuți, să-l hrănim cu rugăciuni, să-l adăpăm cu străpungerea inimii. Omul cel dinăuntru să fie treaz, ca să fie în siguranță și omul cel dinafară. Înfrânează-ți trupul de la mâncărurile simțite [*brōmatōn aisthētōn*], dar și omul cel dinăuntru să se înfrâneze de la poftetele rușinoase. Materia unei case sunt lemnele și alimentele, iar materia minții³¹ sunt

²⁹ A se vedea Sf. Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuiesc că se îndreptează din fapte* 16, trad. rom în FR 1, p. 252.

³⁰ Lacună în text.

³¹ A se vedea Sf. Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuiesc că se îndreptează din fapte* 106, trad. rom. în FR 1, p. 262.

Pr. Dr. Radu Gârbacea

gândurile rușinoase și intențiile rele; materia trupului sunt hainele și încălțăminte, iar materia sufletului sunt virtuțile și rugăciunile.

Așadar, tu, ca un bun iconom dă sufletului tău cele convenite sufletului și trupului cele potrivite trupului. Căci după cum prin fapte și cuvinte se arată intenția, tot așa și prin gândurile inimii răsplătirea viitoare³². Cei ce se înfrânează iau aminte la ei înșiși potrivit gândirii. Căci omul se uită la față, dar Dumnezeu [se uită] la inimă” [cf. *I Rg* 16, 7]. Dumnezeu și conștiința văd cele ascunse [cf. *Rm* 2, 16] ale fiecăruia și prin acestea fiecare să primească îndreptarea lor³³.

Dar cu ce se aseamănă gândurile rele? Cu cât rezezi materia gândurilor, pe atât se vor stinge și pe cât consimți, primind atacurile gândurilor, în aceeași măsură se vor aprinde. Căci unde sunt reprezentări ale gândurilor rele, acolo se face consimțirea păcatului. Căci cel ce este răpit de gândurile rușinoase este orbit de ele³⁴. Căci fiecare lucru rău începe de la un lucru mic și hrănit treptat ia amploare³⁵. Căci gândurile rele sunt un năvod bine împletit [*diktyon polyplokon*] și cel ce s-a încurcat într-o parte, dacă va fi nepăsător, va fi prins cu totul de ele spre păcat³⁶. Căci nu se înfiripă nor fără adiere de vânt, și nici nu se naște patimă fără gând rușinos³⁷. Iar dacă omul cel dinăuntru îmbărbătat de ajutorul lui Dumnezeu se războiește cu gândurile, războindu-se [cu ele], harul lui Dumnezeu le face să dispară³⁸. Iar dacă se înarmează numai cu înfrânarea exterioară, va fi găsit trădător al darurilor harului lui Dumnezeu.

Căci nu abținerea de la mâncăruri este cea care naște curăția și luminează sufletul și face să strălucească mintea și curățește conștiința, ci abținerea de la gândurile rușinoase și dorul Împărăției cerurilor; cu harul și îndurările și iubirea de oameni a Celui ce ne-a răscumpărat pe noi prin Cinstitul Sânge [țâșnit] din costa sa dătătoare de viață și ne-a eliberat pe noi din robia înșelării, a lui Iisus Hristos Dumnezeuul nostru, împreună cu Care se cuvine toată slava, cinstea, puterea și măreția Tatălui și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin³⁹.

³² A se vedea Sf. Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească* 26, trad. rom. în *FR* 1, p. 235.

³³ A se vedea Sf. Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească* 70, trad. rom. în *FR* 1, p. 238.

³⁴ A se vedea Sf. Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească* 169, trad. rom. în *FR* 1, p. 247.

³⁵ A se vedea Sf. Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească* 172, trad. rom. în *FR* 1, p. 247.

³⁶ A se vedea Sf. Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească* 173, trad. rom. în *FR* 1, p. 247.

³⁷ A se vedea Sf. Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească* 181, trad. rom. în *FR* 1, p. 248.

³⁸ A se vedea Sf. Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și inchipuiesc că se îndreptează din fapte* 190, trad. rom. în *FR* 1, p. 270.

³⁹ A se vedea Ps.-Ioan Hrisostom, *Omilia a 2-a la Înălțarea Domnului* (CPG 4532), PG 52, 796.69-77. Omilia a fost recent editată critic de Nathalie Rambault, „*In Ascensionem sermon 2* (CPG 4532), une compilation réalisée entre la fin du VIe et le VIIe siècle: Édition critique, traduction et étude”, în *Sacris Erudiri* 53 (2014), p. 263-322.

O omilie pseudo-hrisostomică recent editată: Despre străpungerea inimii și înfrânare

Abstract:

The Pseudo-Chrysostomian homily *De compunction et continentia* (CPG 5062) was recently edited by Guillaume Bady after a 14th century manuscript. Its editor thinks that this would rather fit the corpus of „Greek Ephrem” and offers two arguments in favor of this view. The sermon is translated here for the first time into Romanian and is intended to be a useful reading for the fascinating and challenging time of the Holy and Great Lent, lest Christians, giving too much attention to food of fasting, should not forget spiritual endeavors as well.

Keywords:

Pseudo-Chrysostomian homily, corpus of „Greek Ephrem”, spiritual endeavors, useful reading, Holy and Great Lent